

In memoriam Dobos László (1930–2014)

Tartása, méltósága, jellemessége: Dobos Lászlót már életében legendává tette. A hosszú huszadik század második felének olyan kimagasló alakja volt, olyan igazi égtartó ember, akinek munkássága a magyar irodalom-, kultúr- és szellemtörténet legmeghatározóbb fejezetei közé emelkedett. A magyar glóbuszon egyetemes eszmei jelentőségű magyar igazságokból és művészi alkotásokból épített órvárat és kilátótornyot. Amilyen sziklaszilárd erkölcsiséggel, éppoly írástudói örökérvényűséggel. Emberi formátuma minden körülmények között megkérdőjelezhetetlen maradt; az emberi lét kiteljesedésének szolgálatát végezte, ahogyan Czine Mihály köszöntötte öt évtizedekkel ezelőtt. S ha Czine Mihály – Nagy Gáspár szép költői metaforája szerint – a „reménység jegenyéjeként” tekintett szét a földgolyó szétszaggatott, szétszóródott, s mégis életigenlő magyarságának körében, kedves barátja, hű írótársa a jóért és a szépért folyó kényszerű hadakozásban, a szintén szálfatermetű Dobos László ugyancsak teremtő és megtartó példát adott népünk, nemzetünk számbavételének, egybetartásának, öngazdagításának erőfeszítéséből – és csodájából. Életművével Dobos László a felvidéki, a szlovákiai magyarság kivételes személyiségeként a határon túli, a szüntelen létküzdelmét vívó kisebbségi magyarság önismeretének egész enciklopédiáját boltozta föl, regényei, elbeszélései, esszéi, tanulmányai, kritikái, publicisztikái, beszédei, tankönyvei, cikkei, interjúi: mind-mind a hiteles nemzettudatot kikerekítő szemléletmód és írásművészet örökbecsű mintái és monumentumai. Műalkotásainak összessége: a „jelent és jövőt formáló felelős gondolkodás tükre” (Görömbei András idézve). Az annyi trianoni és önkényuralmi megpróbáltatásnak, megaláztatásnak és kiszolgáltatottságnak – közte a második világháború utáni „hontalanság éveit” jellemző szenvedéseknek – kitett felvidéki magyarok történelmi élményeinek legmélyebb ábrázolását és értelmezését nyújtotta, a sajátos kisebbségi sorsproblémák legárnyaltabb megjelenítését dolgozva ki. Regényei – a revelációként ható *Földönfutók* (1967) meg az *Egy szál ingben* (1976) és a többiek (megszabva egy egész korszak mértékadó prózaműfaji tendenciáit) – a modern jelképesesség katartikus látomásformáival érzékeltetik a „bakatörténelem” mélyén is az elidegeníthetetlen humanitásigény és a személyes, kollektív, nemzeti megmaradásvágy magaslatait ostromló igazságszenvedély sorshistóriáját. Hűséges krónikásként, megrendítően árnyaltos elbeszélőművészeti színességgel, szuggesztíven áradó epikum és korszerűen sokrétű polifón regénytechnika, lélektaniség és mitizáló-tablószerű kitágítás, etikum és esztétikum, hagyomány és újítás elválaszthatatlan értékminőségeit szintetizálva, s az egyetemes magyarság állandó és eleven sorsgondjait elemezve vált Dobos László útmutató, életigazító nagysággá. Megvalósította fő elvét: „minél kisebb egy irodalom, annál inkább a minőség útját kell járnia”. Könyveivel már a hetvenes években „megvetette a lábát azon a helyen, ahol Sütő Andrással, Szilágyi Istvánnal, Gion Nándorral és Duba Gyulával együtt látjuk. A nemzetiségi magyar irodalom legjobb epikusai mellett. Az egyetemes magyar irodalomnak is legkitűnőbbjei között” – amint monográfiája, Márkus Béla fogalmazza.

Dobos László a Bodrogházból, a Hegyaljáról – Királyhelmecről, Sárospatakról – érkezve jutott a magyar kultúrateremtés csúcsaira; s pozsonyi írói tevékenységét végig a nemzetiségi és az összmagyar nemzeti önszerveződés közéleti aktivitásával ötvözte. Alapított, szerkesztett, vezetett: folyóiratot, könyvkiadót, színházat, társadalmi-kulturális közösségeket, és tanított és elnökölt és politizált szakadatlanul (egy demokratikusabbnak remélt pillanatban a hatvanas évek végén még miniszterként, az 1990-es eufórikus fordulat után egy ideig pedig parlamenti képviselőként is), s mindig oroszlánrészt vállalt a világmagyarság összefogásának számtalan orgánuma és fóruma körül összesűrűsödő folyamatokból, törekvésekből. A cselekvő irodalom és az önrendelkező integer kultúrnemzeti felemelkedés volt az eszménye, miközben minden megszólalása az autentikus magyar önvizsgálat és identitásörzés művészi-stiláris megalkotottságával nyugtázhatta le olvasóját vagy hallgatóját. Mert olyan irányt követett ő, amelynek diákkori indíttatásáról így vallhatott büszkén és elhivatottan: „Úgy tanultunk meg beszélni, imádkozni, énekelni, hogy meghalljon bennünket az ember is és az Isten is.”

A jellegfelmutató magyar sorsirodalom egyik legfényesebben ragyogó ikonját veszítettük most el. Ahova távozott: a magyar szellem halhatatlanjainak panteonja.

Bertha Zoltán